

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים משיעור בפרשת השבוע שנמסר

בבית הכנסת "קהל חסידים" בשכונת רמת אלחנן בני ברק ביום חמישי בשעה 21:30

גליון מספר 989

פרשת ראה שנת תשפ"ו

מדוע חשוב היה למשה רבנו להדגיש ש"היום", נתנות הברכה והקללה? מפני שפך הוא השטר שנכתב בינינו לבין הקב"ה, שטר שאין בו זמן, אלא כתוב בו "היום", ולא לחנם נכתב כך השטר, אלא כדי שהברכה תחול מיד. לכן השתמש משה במלה "אשר", "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה'" – כי הקב"ה שיוצא את העתיד יכול להתחייב כבר מעתה. ולזה כן רש"י בפרשו, שכתב: "את הברכה – על מנת אשר תשמעו", שהרי נפסק בגמרא (קדושין ח ע"א): "כל האומר על מנת כאומר מעכשיו".

לא כן לגבי הקללה, שבה אנו נתחייבו, עליה לא נאמר באותה שעה, אלא "אם לא תשמעו", והנמוק לכך כתוב מיד: "אשר לא ידעתם", כי אינכם יודעים אם עתידים אתם לחטא, או שמה לא תחטאו, וכמה ומתי יהיו החטאים, ועל דבר שאינו קצוב אין לנו התחייבות, לכן מדגיש משה רבנו ואומר: "והקללה אם לא תשמעו".

"ואבדתם את שמם מן המקום ההוא. לא תעשו כן לה' אלקיכם" (יב, ג-ד)

לא תעשו כן – להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר: ונתתם את מנחתם ואבדתם את שמם לא תעשו כן, אזתרה למוחק את השם ולגותץ אבן מן המזבח או מן העזרה (רש"י)

ספר רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: מעשה ובאו לפנינו מחברת תעופה מסקמת, וספרו לו שאשתו של אחד מהם היתה חולה ל"ע. הם הלכו ל"מקבלי" אחד [מאלה ש"מקבליים"...] והלה הורה להם לקחת חתיכת אבן מהפתל המערבי ולשים אותה מתחת לפרית של החולה.

תכף ומיד נסעו הפעל וחבריו לירושלים, הגיעו לרחבת הפתל באמצע הלילה, שברו חתיכת אבן מהפתל והניחוה מתחת לפרית.

התוצאה הנוראה לא אחרה לבוא: לא די בכך שהיא עצמה מתה, אלא שכל אותם חברים שהיו שתפים למעשה סבלו צרות נוראות.

באו לרב זילברשטיין לשאל מה לעשות.

אמר להם הרב: "קדם כל, עליכם להחזיר מיד את האבן למקומה, כי בלקיחתה עוברים על אסור 'לא תעשו כן לה' אלקיכם' שהוא אזתרה לגותץ אבן מן העזרה". ובנוגע לתקון החטא, הוא הלך לשאל את פי הרב אלישיב זצ"ל, והוא הורה שיכתבו ספר תורה ויתרמוהו לבית כנסת, ויהיה בכך פפירה על מה שעשו.

הרי לנו עד כמה חמור לאו זה! ונפקא מנה למשל, כשלומודים על "סטנדר" העשוי מסיבית. למגידי השעור [וכן לשאר הלומדים] יש "יצר הרע" מיוחד לגרד את הסיבית תוך כדי למוד... וזה דבר אלים ונורא. ויתכן ובכך עוברים על לאו זה, כי הסטנדר הנו רהיט של בית כנסת. קל וחומר שאסור לקשקש עליו או על שלחן הנמצא בבית כנסת או בבית מדרש.

ברש"י מובא הסבר שלישי על לאו זה: "אמר ר' ישמעאל: וכי

"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' וגו' והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וגו' אשר לא ידעתם" (יא, כו-כח).

את הברכה – על מנת אשר תשמעו (רש"י).

מדוע מדגיש משה רבנו ואומר: "היום", ואם לא היה אומר "היום" אלא רק "ראה אנכי נתן לפניכם ברכה וקללה", וכי לא היינו מבינים את הענין? עוד יש לדקדק: מדוע על הברכה נאמר: "אשר תשמעו" ואלו על הקללה נאמר: "אם לא תשמעו"? או שיאמר בשניהם "אם", או שיאמר בשניהם "אשר"? וכן מהו ששים את הפסוק ואמר: "אשר לא ידעתם"?

את כל השאלות הללו מקשה ה"חתם סופר", והוא מבאר: מצינו שהקב"ה מחשב שכן של מצוות על חשבון העתיד, כלומר, משלם למפרע על סמך שיקזמו מצוות בעתיד. ואלו על עברות אין דנים את האדם אלא לפי המצב בו נתון הוא כעת, כמו שנגמור אצל ישמעאל (בראשית כא, יז): "באשר הוא שם". ומדוע נהג כך הקב"ה עם בראיו?

הדבר יסבר על פי מה שנתבאר בגמרא במסכת בבא בתרא (קעה ע"ב), שאם כתבו שטר ללא זמן (תאריף), ובתוך השטר נאמר: "היום נעשה כך וכך", נתן לפרש את המלה "היום" לשני צדדים: או יום כתיבת השטר, ומתי הוא – הדבר יתברר על פי עדים; או היום שיובא השטר לתביעה בבית הדין.

והנה, הפסוק שלפנינו הוא בעצם שטר חוב. מצד אחד, אנו התחייבו לשמר את התורה, ואם, חלילה, לא נקים את ההתחייבות, קבלנו על עצמנו את הקללות, ח"ו. ומצד שני הקב"ה מתחייב לברכנו אם נשמר את מצוותיו. ובשטר זה לא נכתב זמן, אלא "היום" – "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה". אם כן יש לברר, האם המלה "היום" הפתובה בשטר זה, כוננת ליום כתיבת השטר, או ליום שיתבעו לדיון את מי שהפר את השטר?

ובפשטות נראה, שאדם לא יכול להתחייב על דבר שאינו קצוב ויודע לו. ואכן, אנו לא יכולים לדעת מראש באלו חטאים עתידים אנו לחטא, וכן מתי וכמה נחטא, ויבדאי שלא התחייבו לקבל על עצמנו קללות, אלא רק לאחר שיתברר הדבר שאכן חטאנו, וכמה חטאנו. ואם כן, לא יתכן לפרש את המלה "היום" הפתובה לנו בשטר, שכוננת ליום כתיבתו, כי אז לא ידענו מה גדל ההתחייבות. אלא ודאי פרושה – "היום" שבו נבוא השטר שאנו חתומים עליו לתביעה בבית הדין, דהיינו לאחר החטא.

אמנם, בצד השני של השטר, שבו מתחייב הקב"ה לברך אותנו בשפע של ברכה כאשר נקפיד על עשיית המצוות, והרי לפנינו נגלו כל תעלומות והמון נסתרות, מי יזכה ובמה יזכה לפניו – הוא יודע כמה ברכות יעניק לנו ויכול להתחייב על כך מראש. ולפי זה, המלה "היום" הפתובה לנו בשטר מצד הקב"ה, כוננת ליום כתיבת השטר, ואם כן הברכה תתחיל מיד, משעת מתן תורה ואילך.

ולאור הדברים הללו, מישבות כל הקשיות כאחת:

נעלה בדעתך שישאל נותנים את המזבחות? אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עוונותיכם שיחרב המקדש". האסור הוא, אם כן, לעשות עבדות שממן יגרם חרבון, והמזבח יחרס. נמצא לפי זה, שאדם העובר עברה שאין עליה מלקות, או אפילו שיש עליה מלקות – יענש גם על הלאו ד"לא תעשו כן לה' אלקיכם" כי גורם לחרס את המזבח.

"אחרי ה' אלקיכם תלכו" (יג, ה)

על פסוק זה שאל ה"חפץ חיים" את האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" [בפנייה הגדולה הראשונה], שהנה לעיל (יא, ל) כתב רש"י: "אחרי דרך מבוה השמש" – כל מקום שנאמר 'אחרי', מפלג הוא, כלומר רחוק. אם כן, האם גם מה שנאמר "אחרי ה' אלקיכם תלכו", הפונה ללקת מרחוק? ענה ה"אמרי אמת": "מי שמרגיש שהוא רחוק – סימן שהוא קרוב, ומי שמרגיש את עצמו קרוב – סימן שהוא רחוק...". אם ישאלו שאלה בנושא דת אדם שהוא ידתי בלב, שלא קרא ולא שנה בחינוך צורת אות, והקשר שלו ליהדות מסתכם בכך שהוא זוכר לשלשום שלו הנה זקן ארץ... – הוא יענה מיד, ויכריע בכל נושא באופן מיד. ממה נובעת גישה זו?

כי מידענו מרגיש את עצמו קרוב לקב"ה, ממילא אין לו בעיה לענות תשובות...

אבל אם רב גדול ושאל את אותה השאלה, הוא ידרש למספר שעות כדי לענות! "הנושא לא פשוט" – הוא יאמר – "זו מחלקת ראשונים..."

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל ספר כי בזמן שה"חזון איש" עבר להתגורר בביתו לפיוס ברחוב "חזון איש", האזור פלו היה פרדס. ביתו של ה"חזון איש" עמד בודד, ולכן התקין ראש העיר עמוד תאורה בקרבת הבית.

אמר ה"חזון איש" לרבי יעקב: "ראית מה שראש העיר גרשטנקורן עשה בשבילי: כשאני הולך בלילה ליד עמוד התאורה, אני רואה את הצל שלי. ככל שאני מתרחק מהאור – הצל שלי מתארך, וככל שאני מתקרב לאור – הצל שלי נעלם. מזה למדתי שכאשר אדם נמצא רחוק מהאור – הוא נראה גדול מאד בעיני עצמו. כשהוא מתקרב לאור – הוא נעשה קטן יותר, וכאשר הוא מתחת לאור – לא רואים אותו כלל!"

"כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו" (יד, ט)

הגמרא במסכת חלין (סו ע"ב) מקשה, מאחר שכל דג שיש לו קשקשת יש לו גם סנפיר, אם כן מדוע נתנה התורה שני סימנים בדג, די היה לה שתתן סימן אחד – כל שיש לו קשקשת תאכלו, שכן סנפיר יש לו ממילא? ומסקנת הגמרא היא: "אמר רבי אבהו, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, נגדיל תורה ויאדיר. כלומר, אכן סימן סנפיר לטהרת דג הוא מיתר, ובכל זאת הוא נכתב בתורה, כדי להגדיל את התורה ולהאדירה.

ויש להבין, מפני מה ראה הכותב להגדיל תורה ולהאדירה דוקא בפרשת הקשר דגים?

והביא על כך בספר "עבודת אפרים" בשם הגאון משמלו ז"ל הי"ד, שכתב בהקדמת ספרו שו"ת לחם שלמה לבאר על פי

מה שכתב בספר מגלה עמקות (סוף פרשת וילך), שהמצנה הראשונה בתורה היא פרצה ורביה, והמצנה האחרונה היא: "כתבו לכם את השירה הזאת", והינו מצות כתיבת ספר תורה, ויש לחבר את סופה של התורה אל תחלתה, והינו לומר שכל אחד מישראל יכתב ספר תורה ויפרה וירבה בתורה. וזהו שאמר רבא בגמרא במסכת שבת (לא ע"א), שלעיתיד לבוא שואלין את האדם: "נשאת ונתת באמונה? עסקת בפריה ורביה? שאין הפונה לפריה ורביה כפשוטו של דברים, אלא לפריה ורביה בלמוד התורה".

ועל כן, אומר הלחם ושמלה, רמזה התורה את ענין נגדיל תורה ויאדיר דוקא בפרשת הדגים, כי דגים פרים ורבים מאד, ואדם צריך להגדיל תורה ולהאדירה להרבותיה ולהפירותה בחיובים רבים כדגים.

"השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו" (טו, ט)

הרי מדובר כאן על הלואה, שאדם חושש שהשביעית תשטם את הלואתו ולכן נמנע מלקלוות. אם כן, מדוע לשון הכתוב "לא תתן לו"?

אלא – אומר ה"דברי אברהם" – פונת הכתוב באמת לנתינה, לא להלואה. אומר יהודי לעצמו: הנה, הגיעה שנת השמיטה. אותם אלה דולר שהלוייתי לראובן העני, אבנדים, ובעצם נחשב הדבר שנתתי לו במתנה אלה דולר. אם כך, מדוע איתן לו כעת צדקה?!

זו פונת הכתוב: "קרבה שנת השבע שנת השמיטה", ומאחר שבשמיטה עליך לשמט את חוב העני, כעת – "ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו" – לא את ההלואה אלא את כספי הצדקה שהיית רגיל תמיד לתת לו.

מחשבה זו – אומרת התורה – בטעות יסודה, כי אמנם מחקת לו את החוב, אך מזה הוא עדין לא יוכל להאכיל את בני ביתו הרעבים, ועליך מוטלת החובה לתת לו כדי צרכו.

ענינים מתוך הספר "מתוק האור" על ספר תהלים חלק ראשון

"למנצח על השמינית מזמור לדוד" (יב, א)

בספר "מדרש חכמים" מפרש, שהפרק עוסק בצדיקים המסתלקים מן העולם בעוון הדור לכפר עליהם.

בכך הוא מבאר את הנאמר בפסוק ב: "הושיעה ה' כי גמר חסיד" – שהצדיקים נפטרים. ולמה נגזרה עליהם מיתה? כי פסו אמונים מבני אדם – בגלל חטאי אנשי הדור.

וממשיך ומבאר לפי זה מדוע נקרא המזמור "על השמינית", משום שנאמר בתורה "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך עד השמדך" (דברים כח, סא). ודרשו חז"ל (איכה רבה א לו) "גם חלי וגם מכה" – זו מיתת צדיקים שמכפרת על עוונות הדור. והקללות בתורה נכתבו בסדרות של שבע שבע, ואחרי כל המכות, נאמר בתורה ענש נוסף של פטירת הצדיקים, וזהו "על השמינית" – על הענש השמיני שלא נכתב במפרש בתורה.

